

Decisiones Sacramentales, Theologicæ, Canonicae, & Legales

In Quibus Tota materia Sacramentorum, Theologiæ Moralis, Juris Canonici, & Quæstiones plurimæ Juris Civilis explicantur, dilucidantur, & traduntur, Eruditionibus, Historiis, & Exemplis adornatæ ; Opus Episcopis, Vicariis, Parochis, Confessariis, aliisque Studiosis utile, ac jucundum In Libris novem ...

Via Lactea Sive Institutiones Iuris Canonici

Chiericato, Giovanni Maria

Augustæ Vindelicorum, 1730

Tit. XV. De Sententiis, & Re judicata.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94613](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94613)

minali non defertur, sed solummodò in causa, quæ non sit magna, sed modica, ut traditur in *l. Admonendi. de Jurejur.* in *l. In bona fidei. C. de Reb. creditis.* Et hæc sufficiant de Juramento necessario: Modo

Voluntarium est, quod à parte parti in Judicio defertur, & hoc etiam decisorium dici potest, quia litem terminat; & Voluntarium dicitur, quia pars non nisi volens defert, & ab eo, cui defertur, licitè recusari, & referri poterit. *§. Voluntarium. b. t. d. c. fin. l. Generaliter §. Sin autem. C. de Jurejur. & Hostien. in d. cap. fin. de Jurejur.* Verum, quod dictum est, Juramentum posse referri, id non semper locum habet, etenim in famosis actionibus, ut furti, injuriarum, & hujusmodi, non refertur Juramentum; ratio est, quia non Actor, sed ipse, qui convenitur, facti proprii conscius esse debet. *§. Planè. hoc tit. not. Abb. in d. cap. fin.*

Accedit Probatio, quæ fit inspectione Judicis, ut puta si pro terminanda lite, propriis oculis loca Judex subijcit, aut ex aspectu corporis ætatem colligit, aut cum ex litteris Ordinarii, vel Apostolicis excommunicatus, aut honestatus quis deprehenditur; vel cum ad probandam virginitatem ab honestis, & prudentibus Matronis vice sua Judex inspicere mulierem jubet. *§. Judicis. hoc tit. cap. Ex litteris. & cap. Causam. de Probation. l. Minor 26. annis edito Præsede. ff. de Minorib. c. 1. eod. tit.*

Facti etiam notorietate contingit probatio; ubi enim res notoria est, nulla aut testium, aut Instrumentorum probatio requiritur. *§. Sed etsi quid. b. t. cap. Super eo. de Testib. cogend.* Nota nihilominus, quod quamvis notorium releveret ab onere probandi, non tamen relevat ab onere proponendi, & allegandi, ut not. in *Clem. Appellanti. in verb. Alias. de Appellat.* Est Gloss. in *c. 2. la prima. extr. Ut lite non context.* Notorium autem triplex est: Facti, Juris, & Præsumptionis. Facti Notorium dicitur, quod ita se exhibet hominum conspectui, ut nulla tergiversatione potest celari. *c. Tua. & cap. fin. de Cohabit. Cleric. & Mulier.* Juris dicitur Notorium illud, de quo aliquis condemnatur, vel est in Jure confessus. *c. Vestra. & d. cap. fin.* Notorium præsumptum est paternitas, filiatio. *l. Quia semper. ff. de in Jus voc.* Est autem differentia inter notorium, famosum, & publicum. Notorium enim ex scientia, & certo Auctore est; probarique potest. Famosum est, quod communiter circumfertur; sed ex evidentia facti, aut certo Auctore non procedit. Publicum est commune notorio, & famoso. *c. Tua nos. de Cohabit. Cleric. & Mulier.* Ad faciendum autem Notorium necessarium est, ut constet, aut populo, aut majori parte vicinæ, vel vici, dummodò non sint pauciores decem, Abb. in *d. c. Tua.*

Notorio proxima est vehemens suspicio; ut si quæretur de carnali copula, & sint qui deponent, se vidisse solum cum sola, nudum cum nuda in eo lecto jacentem, locis secretis, & ad hoc commodis, & horis electis; namque ex his suspicionibus tam vehementibus sequutam copulam pronunciari poterit. *§. Ad notorium b. tit. cap. Ex Litteris. cum seq. de Præsumpt. c. Præterea. de Testib.* Omnibus autem his probationibus fama præstat adminiculum. *§. fin. hoc tit. c. Illud. & ibi plenè notatur de Præsumpt.* Ut si agatur de Matrimo-

nio, & dicerentur Vir, & mulier simul diu habitasse; & se conjuges nominasse, & annulos detulisse; hæc dicitur fama, quæ potest prodesse aliis probationibus. *d. c. Illud.* Et quoniam hæc materia est vastissima, in Praxi recurendum est ad ampla Volumina tum Mascardi, tum Paciani, qui scripserunt latissime de Probationibus.

TIT. XV.

De Sententia, & Re judicata.

Cum duo sint præcipuè actus Judicii, Cognitiono causæ, & ipsius Decisio, quæ fit per sententiam; ob id nunc post Titulum de Probationibus, in quo est tractatum de cognitione, subnectitur iste titulus, in quo agitur de causæ decisione, idest de Sententia; & pro expeditione tituli videbimus:

1. Quid sit Sententia?
2. Quot sint ejus species?
3. Quomodo sit ferenda?
4. A quibus?
5. Qui sint effectus?

Quò ad Primum. Sententia est *Controversia proposita à Judice ritè facta definitio: ut hic in princ. DD. in Rubrica. extr. eod.* Dicitur autem ritè facta, & non rectè, quia verbum *Ritè* respicit Justitiam ex causa; *Ritè* verò Justitiam ex ordine. *l. Non putavit. §. Non quavis. ff. de Bon. poss. contr. tab.* Omissio autem Justitiæ ex causa non reddit sententiam nullam. *l. 1. c. de Appellat.* Sed omissio, vel defectus Justitiæ ex Ordine ita officit, ut pronunciatum non sit validum. *l. 4. §. Condemnatum. ff. de Re Jud. & per Bartol. in l. Prolatam. C. de Sent. & in loc.*

Quò ad Secundum. Dux sunt Sententiarum species. Alia est Interlocutoria; Alia Definitiva. *§. Sententiarum. hoc tit. & in c. fin. de Jud.* ubi ponuntur etiam aliæ Sententiarum species, sed hæc dux sunt principales. Interlocutoria est illa, quæ inter principium, & finem causæ fertur, super his, quæ incidunt, vel emergunt. Gloss. in *Clem. 1. de Sequestr. poss. & fruct.* & sequitur Abbas, Hostiens. & Goffr. in *Rubr. eod.* Exemplum, ut si Judex ad dandam, vel negandam dilationem ad examinandos testes, vel exhibenda instrumenta interlocuitur: vel super exceptionibus dilatoriis, sive peremptoriis pronunciat, ut not. in *Clem. fin. de Appellat.* Et Sententia interlocutoria non fertur in scriptis, & eam Judex ante definitivam sententiam revocare poterit. *l. Quod jussit. ubi Bart. ff. De Re Judic. & per Canonistas in cap. Cum cessante. de Appellat.*

Definitiva autem Sententia est definitio Judicialis, quæ condemnando, vel absolvendo, principali controversiæ finem imponit. Quam Judex postquam tulerit, non potest retractare; si vè æqua, sive injusta sit. *§. Definitiva. hoc tit. facit cap. Jurgantium. extr. eod. & est tex. in l. Judex postquam. ff. eod.* Nota nihilominus, quòd etsi Sententia non contineat verbum condemnandi, vel absolvendi, attamen valet, si verbum æquipolens contineat. *§. Non tamen. hoc tit.* Non enim tam verba consideranda sunt, quam voluntas; cum non intentio verbis, sed verba inserviant intentioni. *c. Intelligentia. & c. Præterea. de Verb. signif. Abb. in cap. In his. de Verb. signif.*

Quò

Quò ad Tertium? Definitiva ferri debet citatis partibus; aliàs enim nisi citatio præcedat, sententia est, ipso jure nulla. c. Cum olim. de Testib. Clem. Pastoralis. de Re Judic. Loco, & tempore congruis. Locus autem congruus Judicis est is, in quo Prædecessores sunt soliti Jus reddere. l. Penult. ff. de Justitia, & Jure. & ibi DD. Quod intelligitur de Judice Ordinario, vel etiam de Delegato ad Universitatem causarum; quod factis est in delegato ad causam particularem, quia is, ex quo non habet certum locum, potest ubicunque vult, etiam in Camera locum deligere; ut tetigit supra De In Jus vocan. Tempus autem congruum dicitur, si tunc Jus dicatur, aliàs non valeret Sententia. l. fin. C. de Feriis, & l. 2. ff. Si quis in Jus voc. non ierit. Item consideratur tempus, ut feratur Sententia non perempta instantia, ut per DD. in l. Properandum. C. de Judic. & idem est in Arbitrio. l. Si cum dies. §. Si intra & l. Non distinguemus. §. Compromisso. & §. fin. ff. de Arbitr. Item ut feratur de die, non de nocte; ut habetur in l. Move Romano. ff. de Feriis, & in cap. Consiluit. de Offic. Delegat. Item quod non feratur pendente dilatione, l. Sive pars. Cod. de Dilat. Ac tandem requiritur, ut feratur à Judice sedente pro Tribunali; Anima enim sedendo, & quiescendo fit prudentior, l. Quisquis. C. de Posul. in fin. §. 1. in Auth. Ut ab illustri. l. 2. §. Dies ff. Quis ordo in bon. poss. servetur. Et vide Gloss. in l. 1. C. de Sent. ex periculo, (vel breviloq.) recit. Quæ inquirunt, An Judex sedendo in curru, vel equo possit judicare? Et tenet quòd sic; & quòd in Scriptura redacta à Judice recitatur; argum. l. p. Cod. de Sent. ex breviloq. recit. 2. quæst. 1. cap. In primis, in fine cap. fin. eod. in 6. cum ibi notatis. Et hæc omnia habes in §. Vocatis. hoc tit. Episcopus tamen, cujus dignitas in Ecclesia magna est, ad instar personarum illustrium potest per alium Sententiam recitare. §. Episcopus. hoc tit. l. 2. C. de Sent. ex breviloq. recitandis, in d. Auth. Ut ab illustri. §. Sancimus. Quòd si plures sint Judices, sufficit, quòd unus recitet Sententiam usus numeropluarum. c. Penult. hoc tit. in 6. Quòd secus est in electione; in ea enim, ut censetur unica, & communis est ab uno, vice omnium, sive per compromissum, sive per scrutinium procedatur. Electionis pronuntiatio per verba singularis numeri faciend. d. cap. Penult. In collationibus autem contrarium responde; ut notatur in d. c. Penult.

Sed quæritur: duo sunt Judices, qui diversas proferunt Sententias, utra erit potior? In qua quæstione distinguendum est; aut Judices sunt Ordinarii, & jurisdictione ordinaria processerunt; & tenet illa sententia, quæ est favorabilis Reo, nisi Actoris sit favorabilis causa, ut Libertatis, Dotis, Matrimonii. c. fin. ext. eod. Et hoc intelligitur, si pares sint; quòd si impares sint, valet sententia plurium. l. Pomponius. ff. de Re Judic. & l. Duo ex trib. ff. eod. Si verò Judices sunt delegati, & tunc etiam sententia plurium tenet, dummodò omnes judicent. l. Item si unus. §. fin. & l. fin. ff. de Arbitr. Sed si pares sint, sententia stat in pendenti quousque delegans approbaverit. d. c. fin. l. Duo Judices. ff. de Re Judic. Vide Gloss. in l. Cum Magistratus. C. Quando provocare non est necesse. Quod si compromissarii sint, nulla sententia debet valere. d. c. fin. est tex. in §. Ex facto, hoc tit. Et hoc obtinet in compromissariis voluntariis, non autem in

necessariis & compromissariis Juris; ut per Abb. in d. capit. fin. ubi etiam reddit rationem dicti. Et si plures Judices dati sint, & unus tantum pronunciaverit, sententia est nulla. §. Quod si. hoc tit. §. Item si plures. 2. quæst. 6. Et ibi plenè de hoc. Item ad hoc, ut sententia valeat, debet ferri secundum Leges, & Canones, aliàs nulla est. §. Sed sive. hoc tit. cap. 1. ext. eod. Quod in tantum verum est, ut neque etiam Summus Pontifex possit recedere à Juris Ordine, nisi aliquid causa necessitatis, aut utilitatis dispensativè duxerit statuendum. §. in causis. hoc tit. c. In causis. extr. eod. ubi de hoc. Quamvis autem sententia lata contra jus Constitutionis nulla sit, attamen secus est, si feratur contra jus partis. §. Si tamen. hoc tit. cap. Cum inter eod. Et contra jus Constitutionis dicitur lata sententia, ut puta cum defunctus, & minor quatuordecim annis fuisse asseritur, & testamentum jure fecisse pronunciatur. §. Item si Sententia. 2. quæst. 6. Contra jus verò litigatoris fertur, quando minor quatuordecim annis, annum quatuordecimum complevisse decernitur, & per hoc Testamentum jure fecisse dicitur. §. Dicitur. hoc tit. Ratio autem diversitatis ea est, quia quando sententia fertur contra jus partis, nihil videtur expressum contra jus commune, quæ expressio requiritur ad inducendam nullitatem. c. Cum inter eod. Sed quando nihil exprimitur contra jus commune, præsumitur pro sententia, maxime cum pars videatur acquiescere non appellando. d. c. Causam. cum sequenti. eod. Quando verò exprimit causam contra jus commune, tollitur omnis præsumptio sententiæ; Ergo merito tanquam notoriè injusta dicitur nulla.

Quò ad Quartum. Sententia fertur ab eo qui causæ cognitionem habuit, & est Judex competens, ut vidimus supra de Judiciis.

Quò ad Postremum. Effectus Sententiæ definitivæ est, ut si intra decem dies appellatio non interponatur, transeat in rem judicatam, nec amplius possit ipsa Sententia retractari. §. Lata h. r. In Auth. de Appellat. §. 1. coll. 8. Hoc tamen non adfert præjudicium aliis, præterquam illis, inter quos res est acta. §. fin. hoc tit. c. Quamvis. eod. l. Sapè. ff. de Re Judic.

Excipiuntur tamen casus, in quibus favore animæ Sententia non transit in rem judicatam, ut in causa Matrimonii; Item in causa beneficii respectu Superioris. Abb. in c. Cum Bertoldus. eod. Item Sententia censuræ Ecclesiasticæ. Abb. in c. Ad reprimendam. de Offic. Ordin. Et viginti quatuor casus similes enumerantur à Venufino in suo Specul. Aureo in princ. 3. p. principalis. Scias tamen, quod etiam in his omnibus casibus intra decem dies debet appellari; aliàs nisi per viam querelæ poterunt tales Sententiæ revocari. Ita not. in d. c. Ad reprimendam. & per Abb. in c. Consanguinei. & in c. Ex parte. de Restit. spoliat. Et hæc sufficiant pro hujus tituli explicatione. Si plura studiosus Lector desiderat, recurat ad Pacem Jordanum, qui novissimè collegit quod quid ab antiquis DD. scriptum fuit; & innumeratas resolvit difficultates in d. rom. 3. lib. 14. tit. 25. de Sententiis.